

De Heraut

door de

Bereformeerde Kerken in Nederland.

Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Zondag 28 April 1918. N°. 2101.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertentiën aan de ADMINISTRATIE, Bureau: N. Z. Voorburgweg 58-60, te Amsterdam. Inzendingen, die later dan Dinsdag 's namiddags te 12 uur worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f.120, voor het Buitenland en Ned.-Indië per jaar f.6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f.10. Abonnementen worden aangenomen door het Bureau te Amsterdam, Boekhandel, Postdirectie en z. Advertentieprijs: van 1 tot 6 regels f.120, voor elken regel met f.20 Aanvragen en vermelding van hetgeen f.12 per regel.

Van de Voleinding.

CCLXXXIV.

ACHTSTE REEKS.

XXIX.

Want God heeft hun in hunne harten gegeven, dat zij zijne mening doen, en dat zij hun koninkrijk aan het Beest geven, totdat de woorden Gods vol-eindigd zullen zijn.

Openb. XVII: 17.

De opvatting, alsof het 17e, 18e en 19e kapittel één saamhangend geheel vormden, moet alzoo worden losgelaten. Het 17e hoofdstuk staat op zich zelf, en, terwijl de beide daarop volgende hoofdstukken de ineensluiting van de bestaande wereld berichten, houdt het 17e hoofdstuk zich uitsluitend bezig met hetgeen in den organischen samenhang van het wereldleven ons toesprekt. Het lag voor de hand, dat men het groote wereldgebeuren van periode tot periode eeniglijk binden zou aan wat de enkele op den voorgrond tredende personen in den loop der historie verricht hadden, en juist deze voorstelling moest als onvoldoende aangevuld. Ze moest niet geloofwaardig noch als onwaar worden voorgesteld, want ongetwijfeld is er, heel de historie door, ook een trekking en bezieling die van de enkele op den voorgrond tredende personen uitgaat. Alleen maar, het inzicht in den loop der dingen en in de gegeven toestanden werd vervalscht, indien men in dit optreden van de groote persoonlijkheid het enig motief der wereldbeweging zag. Dit was niet zoo. Er is van meet af in den gang van het wereldleven tweemaal, scherp onderscheiden, bewegingskracht geweest, en van deze twee was het eerste heftig persoonlijk aan het individuele hing, maar ook anderzijds het organisch bindende, dat geheele geslachten en geheele volken in der eeuwen loop beheerschte. Op dit laatste nu, op die macht van het organisch geheel het wereldleven verbindende wordt nu uitsluitend en opzettelijk in dat 17e hoofdstuk gewezen, en daarom moest dit afzonderlijk bezien en toegelicht. In het 18e en 19e hoofdstuk gaat de Apocalypse dan voort en verder in het mededeelen van wat bij de eindcatastrophe voel, en hoe ten slotte heel de bestaande wereld uiteen werd geworpen, barstte, en ten slotte in een geheel andere bestaansorde overging, gelijk ons dit in vs. 1 van het XXII hoofdstuk gemeld wordt. Hieraan echter gaat vooraf de geweldige uiteenbarsting en verboddering van wat dusver bestaan had. Dit was de wereld-rufte, die volgde toen het eind der historie was ingetreden, en daaruit zal, door Gods almachtig ingrijpen, de nieuwe staat en orde van zaken geboren worden, die eeuwiglijk duren zal op de nieuwe aarde en onder den nieuwen hemel.

Nu kan het niet anders of juist bij deze uiteenscheuring en uiteenwringing van de bestaande wereld, om de nieuwe wereld-orde te doen geboren worden, moest juist hetgeen met de organische schikking in verband stond, overwegende betekenis hebben. Hieruit verklaart het zich dan ook, dat in het 17e hoofdstuk die organische samenhang geheel op den voorgrond treedt en alle aandacht van het persoonlijke voor een oogenblik afrekt. Ge merkt in wat hier bericht wordt zoo goed als eeniglijk en uitsluitend wat uit het onderling verband der dingen voortvloeit, en van een machtig optreden van de enkele persoon verneemt ge niets. Alleen was het uitsluitend te verstaan, dat, waar verreweg de meeste historischschrijvers voor dit organisch verband der dingen zoo goed als nimmer een helder oog hadden, geen poging onbepoofd is gebleven, om ook dit hoofdstuk XVII, evenals de beide volgende, historisch te verklaren, en er niets anders dan een reeks op elkander volgende gebeurtenissen in te zien. Dit is zelfs zoo sterk doorgedreven, dat ten slotte niet alleen de eenig juiste verklaring van wat ons hier wordt voorgedragen, wegviel, maar ten slotte zelfs de echtheid van heel het apocalyptisch geschrift in hoge mate onzeker werd gemaakt. Men weet hoe 't almer met de Apocalypse gegaan is. Toen ze door Johannes pas te boek gesteld was, vond ze aanvankelijk onvoorwaardelijk geloof, en heeft ze, vooral in de eerste eeuwen der bange geloofsvervolgung, het volk des Heeren geleid en staande gehouden. Maar dit bleef niet zoo, en het duurde niet. Tot eenmaal de Christelijke Kerk vaste formatie had erlangd en mede door een Staatsmacht gesteund werd, kon 't niet wel anders of een geheel andere opvolging en verklaring vond allengs ingang, en zoo

kon het niet anders of zelfs de echtheid van heel de Apocalypse moest in twijfel geraakt, en van dat oogenblik af werd schier alles wat in hoofdstuk XVII, en de voleinding van de Phioen, ons ten beste werd gegeven toegepast op hetgeen onder de Keizers van Rome aan de eerste Christenheid werd aangedaan. Zoo werd ook het 17e hoofdstuk al spoedig geheel misverstaan. De organische samenhang van het einde der dagen met den grondtrek die na den val van het Paradijs af, het menschelek leven gekenmerkt had, werd ten eenenmale uit het oog verloren, en zoo reeds aanstonds werden de zeven bergen, waarvan in Openb. XVII: 9 sprake is, geheel verkeerd verstaan en opgevat, als doelden deze op de zeven heuvelen die saam het terrein van het oude Rome vormden, en zocht men de zeven hoofden, waarvan in hetzelfde vers gewag wordt gemaakt, van de zeven Keizers te verstaan, die te Rome het gezag uitoefenden.

Dit moest er natuurlijk toe leiden, om ten leste heel het geloof aan de Apocalypse te ondermijnen. Niet dat men daarom aanstonds geheel het geschrift voor onrecht verklaarde. Het liep veel eerder heel anders, en tot aan de Reformatie bleef men aan de echtheid vasthouden. Alleen maar, die echtheid werd dan zoo verstaan, dat hetgeen ons in de Apocalypse wordt mededeeld, ons weergaf wat in de opeenvolging der tijden aan de Christenheid overkomen zou en overkomen was. Het groote, allesbeheerschende denkbeeld, alsof reeds op Pathmos in klare, duidelijke trekken de eindgebeurtenissen ons zouden worden voorgesteld, viel allengs geheel weg, en zelfs waar ten slotte het einde, en van dit einde de voleinding, in helder beeld ons werd voorgedragen, zag men ten slotte niet anders dan een stil voortkruipend stuk der historie, en het indrukwekkende beeld der Voleinding smolt ten slotte geheel weg. Hierin lag dan ook de oorzaak, waarom van lieverlede het zich vastkleemmen aan de Voleinding die komen zou, geheel in onbruik geraakte. Het is daarom uit de feiten zoo omstandig door ons uiteengezet, waarom ten slotte na Augustinus' dagen, en vooral na het intreden der tiende eeuw, het hechten aan de wederkomst des Heeren geheel teloor ging, en er voor al wie wegterf feitelijk geen ander uitzicht overbleef, dan om voor eeuwig in het Vaderhuis zijn nooit meer gestoorde ruste te genieten. Openlijk is dan ook door ons beleden, hoe deze misvatting uit de Kerk vóór de Reformatie, ook in de Kerk der Reformatie zelf, is overgegaan. En juist hierdoor is de opvatting van de Apocalypse, bijzonderlijk wat deze hoofdstukken na de Phioen betreft, geheel in het ongereede geraakt.

Van dezen doolweg 's men nu allengs teruggekomen, en vandaar dat de poging niet kon uitblijven, om hetgeen na de Phioen ons gemeld werd, dan ook toe te passen op wat na de Phioen te gebeuren stond. Het onhoudbare toch van de vroeger geldende uitlegging lag hierin, dat men eerst in de Phioen het slot van het einde der dagen liet aankondigen, en dat men dan toch in hoofdstuk XVII—XX weer op eenmaal in de historie terugsprong, en het nu liet voorkomen, alsof in deze scherp getekende kapitels niet gegeven werd wat op de Phioen volgde, maar integendeel al datgene wat in den loop der historie aan de Phioen voorafging, ze verzelde en ze besloot. Dit nu was uit tweeërlei te verklaren. In de eerste plaats daartoe, dat men aan de Zegelen, aan de Bazuinen en aan de Phioen nog een vierde en vijfde reeks gebeurtenissen wilde toevoegen, en in de tweede plaats dat men de wederkomst des Heeren liefst opschoof om in 't zoet en zalig van het Vaderhuis de geestelijke voleinding te vinden. Aan het straks ondergaan van de bestaande wereld, om haar door een geheel andere aarde, schitterend onder een geheel anderen hemel, te vervangen, werd in het gezinsleven nauwelijks meer gedacht, men leefde hier stil en rustig zijn leven op deze zondige aarde. Bij zijn sterven ging men, mis men geloofig stierf, als vanzelf in de weelde van het Vaderhuis over. En ja, dan beleed men nog wel, dat er eenmaal een ure zou zijn dat de Heiland wederkwam, maar persoonlijk hechtte men hieraan nauwelijks. En tot zelfs in de prediking werd bij de voorstelling van wat na den dood te volgen stond, bijna op niet anders dan op het wederzien van zijn gestorven vrienden, en op het genieten van de geestelijke weelde in het Vaderhuis, gedoeld. Geheel deze voorstelling en opvatting nu moest er ten slotte vanzelf toe leiden, dat men al wat in de Apocalypse voorzgd

werd, als zullende zeer stelliglijk gebeuren, terugschoof van na het einde van de historie tot in de historie. Op de stellige omkruizing van het einde, in de Voleinding werd niet meer gelet, 't althans er werd geen waarde meer aan gehecht. Dit alles doelde niet op het einde, maar was de profetie van wat vóór het einde te gebeuren stond, en de wederkomst des Heeren, de vernieuwing van heel het aardrijk, en de volstrekte ruïne die daaraan vooraf zou gaan, werd hoogstens ja nog *pro memoria* uitgetrokken, maar men hechtte er nauwelijks meer aan, en er werd zelfs zoo goed als nimmer meer over gepredikt.

Dit nu kwam het klaarst uit in de verklaring die men gaf van hoofdstuk XVII: 9. Daar toch was sprake van de zeven bergen, en die zeven bergen, zoo dacht men, konden vanzelf niet anders dan de zeven heuvelen van de oude Keizerstad Rome zijn. Al wat nu verder hierna in verband bericht werd, kon derhalve niet op het einde slaan, maar kon en moest alleen doelen op hetgeen reeds voor eeuwen had plaats gehad. Er lag in die mededeeling dan ook niets meer dan ons bezielen kon. Dat alles was een afgelepen stuk der historie. Er werd ons alleen in mededeeld, wat toen ter tijd de Christenheid bedreigde, gedrukt en bijna ten onder geholpen had, en het eenigste wat men, tot eigen troost, er uit vernemen kon, was, dat zelfs uit zulke benarde omstandigheden toch nog uitredding denkbaar was. Met de Voleinding daarentegen had dit alles niets meer uitstaande. Het was alles afgelepen en lag achter ons. Een apocalyptische aankondiging lag er in het minst niet in. In verband hierna werd nu op de *zeven bergen*. Het 9e vers is in zijn geheel van dezen inhoud: 'Hier is het verstand, dat wijsheid heeft, de zeven hoofden zijn zeven bergen, op welke de vrouw zit'. Het beeld van een *berg* was reeds in het Oude Testament herhaaldelijk gebezigd voor een politieke verhevenheid, d.i. voor een machtig wereldrijk. Hoe bekend is niet uit Psalm 65 het voorstellen van Basan 'als een bultige berg'. En dan volgt er in vs. 17: 'Waarom springt gij op, gij bultige berg? Dezen berg heeft God begeerd tot zijne woning; ook zal er de Heere wonen in eeuwigheid'. Hierbij aan Rome te denken, is iets wat niemand wagen zou. Alleen wordt het *berg* hier gebezigd van wat zich verheft boven het gewone. En daar nu zulk een tot macht gekomen rijk zich verheft boven de omringende rijken, was het geheel natuurlijk en als vanzelf sprekend, om hier het woord *berg* te bezigen als aanduiding van wat zich aldus tot een hooge positie had opgewerkt. In gelijken zin wijst de aanhef van Psalm 23 ook op den berg van Jeruzalem en op de bergen die Jeruzalem omringen. Zoo toch lezen we in Psalm CXXV: 1, 2: 'Die op den Heere vertrouwen zijn als de berg Zion, die niet wankelt, maar blijft in eeuwigheid. Rondom Jeruzalem zijn bergen, alzoo is de Heere rondom zijn volk, van nu aan tot in der eeuwigheid'.

In gelijken zin leest ge in Psalm 76: 5 van de *rooibergen*. Het is toch van Gods almachtigheid en koninklijke heerschappij dat hier gezegd wordt: 'In Salem is zijne hut en zijn woning in Sion. Gij zijt doorluchter en machtiger dan de rooibergen. De stouthartigen zijn beroofd geworden; zij hebben hunnen slaap gesluimerd; en geene van de dappere mannen hebben hun handen gevonden'. In gelijken zin lezen we in Jeremia 51: 25 van Babel: 'Ziet, ik wil aan u, gij *verderovende berg*, sprekende de Heere, gij die de gansche aarde verderft, en ik zal mijn hand tegen u uitstrekken en u van de steenrots afwentelen, en zal u stellen tot een *berg* des brands'. Niet anders heet het in Jesaja II: 12: 'Want de dag des Heeren zal zijn tegen alle hoovaardigen, en tegen allen hoogen berg en tegen alle eiken van Basan'. In Psalm XLVI: 3 lezen we: 'Daarom zullen wij niet vreezen, al veranderde de aarde hare plaats en al werden de bergen verzet in 't hart van de zee'. Niet anders spreekt Ezechiel (hoofdst. XXXV: 2, 3) van het gebergte Seir: 'Mensch-kind, zet uw aangezicht tegen het gebergte Seir en profeteer tegen hetzelfde, en zeg tot haar: Alzoo zegt de Heere HEERE: 'zie ik wil aan u, o gebergte Seir, en ik zal mijn hand tegen u uitstrekken, en zal u stellen tot een verwoesting en tot een schrik'. En in Zacharia 4: 7 heet evenzoo de wereldmacht een *berg*, als er staat: 'Wie zijt gij, o groote *berg*? Voor het aangezicht van Zerubabel zult gij worden tot een vlak veld'.

Blijkt hieruit nu ten duidelijkste, wat de betekenis is die in het Oosten, en met name in den Hebreuschschen gedachten-gang, aan het begrip van een *berg* gehecht wordt, dan zal men tevens moeten erkennen, dat het begrip, het woord van *Berg* zich veel beter tot *dezen* zin leent, dan tot het begrip dat men te Rome aan de zeven heuvelen hechtte, die het territorium van deze wereldstad uitmaakten. Zonder toch al te sterk nadruk op het onderscheid tusschen *berg* en *heuvel* te willen leggen, daar beide zich ook soms onderling verwisselen, zoo is toch op zelf reeds niet te loochenen, dat de uitdrukking *Berg* uit haar aard, en op de meest natuurlijke wijze, duidt op iets dat hoog en indrukwekkend is, en sterke macht vertegenwoordigt. Daar nu Johannes uit Israel was, en in hoofdzake voor bekeerden uit Israel schreef, heeft men geen recht, bij de uitlegging, zonder bepaalde aanwijzing, de uitdrukking *zeven bergen* in hoofdst. XVII: 9 anders dan van iets machts, indrukwekkends en overweldigends te verstaan. Stond er nog: 'de zeven hoofden', zoo ware nog te zeggen, dat er op zeer bekende en bij elkaar hoorende machten gedoeld werd. Doch ook dit is niet zoo. Er staat, zonder lidwoord: 'de zeven hoofden zijn zeven bergen, op welke de vrouw zit'. Geheel de voorstelling, alsof hierna op de zeven heuvelen van Rome gewezen werd, moet daarom als volstrekt onhoudbaar worden terzijde gezet. Waar Johannes in zijn Apocalypse als man van Joodsche herkomst schrijft, en hier dus ook aan de eigenaardigheid van het Joodsche spraakgebruik moet worden vastgehouden, kan de uitdrukking: *zeven bergen*, niet op het zeventheeuvelig Rome slaan, maar moet ze doelen op zeven op zich zelfstaande machten, die hier onder één begrip vereenigd worden.

Op de verdere bijzonderheden van wat in verband met vs. 9 hier volgt, zullen we niet ingaan. Daartoe leent zich een summier bespreking, als het onderwerp van de Voleinding met zich brengt, ook hier niet. We zagen daarvan al bij Ezechiel, en evenzoo bij Daniel, en zullen het daarom ook hier niet doen. Hoofdzake toch is en blijft 't thans, dat duidelijk verstaan en doorzien worde, hoe hier in dit 17e hoofdstuk de organische wereldbeschouwing aan het woord is, en hoe we geheel den samenhang van het hier verhandelde uit dit oogpunt hebben te beschouwen. Altoos toch komt 't weer hierop neder, dat er enerzijds een historisch gebeuren door bepaalde personen is, maar dan ook anderzijds, dat geheel het verloop der historie beheerscht wordt door organische geestesrichtingen, die, onafhankelijk van de enkele personen, telkens opnieuw blijken den gang der geschiedenis te beheerschen. In beide spreekt natuurlijk Gods bestel. Hij als de Almachtige beheerscht en leidt het optreden der enkele personen, en Hij is 't die deze enkele personen bekleedt met de macht en de kracht die ze behoeven, om hun taak naar zijn bestel te volvoeren. Maar evenzoo komt van Gods zijde de saamvatting van het in zich zelf verdeelde en onderscheidene tot één machtig, groot organisch geheel, en vooral hierbij gevoelt ge, hoe 't niet de mensch is, die 't geheel in beweging zet en leidt, maar hoe 't God is die het één groote geheel in zijn macht en in zijn hand houdt, en over de uitkomst der eeuwen beschikt. Wij rekenen alleen met personen, en hebben eeniglijk met die enkele personen in onze beschikkingen en handelingen te doen; iets wat ten deele zelfs van de Vorsten en Staatshoofden geldt. De Heere daarentegen houdt beide in zijn hand, zoowel de op zich zelfstaande personen in hun eigenaardig karakter, en met de hun eigen talenten, als de volken in hun samenhang als geheel, en deze laatste inwerking van Gods zijde nu hangt niet aan enkele jaren of aan een enkelen dag, maar gemeenlijk aan het verloop van vele eeuwen. Hier geldt het duurzame en het standhoudende.

Vandaar dat hier de geheimzinnige Vrouw optreedt, die gezeten op het ondiep, haar invloed op het leven der geheele wereld doet uitgaan, en geheel het wereldleven beheerscht. Doch hiernaede hangt dan ook van zelf saam, dat deze heerschappij van 't op het Dier zittende Vrouwelijk machtswezen van zelf tot een overwicht in heel den loop der historie leidt. Men kan niet zeggen, dat de inwerking van deze Vrouw waar dan ook in de historie begint. Toen eenmaal de val er toe lag, en het leven der menscheid zijn valsche plooi gekregen had, is de vervalsching ook van dezen invloed der Vrouw van stonde aan ingetreden. De invloed en de inwerking van deze alles vergiftigende en bedervende Vrouw treedt niet eerst in als de Voleinding ingaat, noch ook is ze pas aangevan-

gen toen de Christus geboren was en zijn Kerk de wereld intoog. Veeleer is de ontziende en tegen God zich stellende invloed van de Vrouw van meet af daar geweest, om het leven der wereld te ontadelen, te ontzielen en te vervalschen. Zoo kon er dan ook hier van zeven hoofden en zeven bergen sprake wezen, om te duiden op de opeenvolging van richtingen en stroomingen die zich, onder dezen onheiligen invloed, in het wereldleven openbaren zouden. Toch zou 'tgeen zichzelf gelijk blijvende repetitie wezen. Er zou ook in dit ontadelen en vergiftigen van het wereldleven een proces, een ontwikkeling, een groei in macht zich openbaren, en al naar gelang dit proces voortschreed en verder kwam, zou de onheilige invloed van deze Vrouw bedenkelijker karakter aannemen.

Dit nu is in de eeuwen der historie van schrede tot schrede voort en verder gegaan, en zoo brak dan ten slotte het oogenblik aan, waarop deze onheilige macht haar hoogtepunt bereikt had. Eenzelfs zou er op 't einde een verergering van de zonde der enkele personen intreden. De hoer zou 'een groote hoer' worden, die in de smadelijkste zelfverwerping en in de scherpste antithese tegen God Almachtig, haar eigen macht zou pogen te spannen tot op het alleruiterste. En gelijktijdig hierna zou het persoonlijk leven steeds meer verslechteren en gaandeweg steeds meer in zijn antichristelijk karakter uitkomen. Doch dit alles was gaande en in werking geweest van de oudheid af. In Egypte, in Babylon had zich dit knersen van het onheilige tegen God Almachtig doen hooren. Wie deze ontzettende antithese verstaan en doorgronden wilde, moest derhalve in heel de historie teruggaan, om van den aanvang af deze ontzanding van het nobele in den mensch en zijn vervreemding van het leven Gods na te speuren. Van zelf zouden dan de onderscheiden perioden zich aandienen. Men zou als voor oogen zien, hoe van periode tot periode de worsteling tusschen God en Satan zich doorzette. En nu kenteekent zich het naderen van het einde juist daardoor, dat nu, als 't op de Voleinding gaat, de openbaring van Satan in het Beest en in de Draak een zooveel ontzettender karakter aannam. Het wordt nu een ingaan van de satanisch getinte wereld tegen God, zoals dat voorheen nimmer zich in zulk een heftigheid geopenbaard had. Satan is nu zelf aan zijn eind-worsteling met den Heere toegekomen. Hij zal nog een laatste geweld beproeven, doch dan ook zijn macht voor eeuwig zien ondergaan. En dit is 't proces dat in de zeven bergen onder de zeven hoofden wordt voleind.

Dr. A. K.

„Naar alles wat zijn vader gedaan had”

En hij deed wat kwaad was in de oogen des HEEREN, naar alles wat zijn vader gedaan had. 2 Kon. XXIV: 9.

In de wet van Sinai was van meet af het verband gelegd tusschen den onheiligen zin der vaderen en de zondige neiging in het uit die vaderen opkomend kroost. Zelfs was die samenhang gebonden tot in het vierde geslacht. 'Ik die Heere uw God, zoo heette 't, ben een ijverig God, die de misdaden der vaderen bezoekt aan de kinderen, aan het derde en het vierde lid dergenen, die mij haten.' En tegen dit zondeverband stond dan rechtstreeks, en op veel breeder omvang, het zich voortplantend genadeleven over. Daarvan toch heette het: 'En doe barmhertigheid aan duizenden dergenen die mij liefhebben en mijn geboden onderhouden.'

Verband en samenhang in de geslachten, zoo zet 't bij Sinai in, en zoo vinden we het in Israel nog, als het zijn loop voleind heeft, en op 't punt staat, om naar Babel te worden uitgevoerd. Jojachin was de jonge koning die dit lot trof en van hem nu staat in 't boek der Koningen (2 Kon. XXIV: 9) opgetekend: 'Hij deed dat kwaad was in de oogen des Heeren, naar alles wat zijn vader gedaan had.'

Ook hier dus niet een op zichzelf staand zondig leven van den laatste koning van Israel, maar ook bij dien Jojachin zijn persoonlijk zondig leven in geslachtsverband met het zondig bestaan van zijn voorgelacht.

Zijn vaderen waren in zonde na zonde vervallen. En al is Jojachin nu pas achttien jaar oud, toch teekent zich ook in hem en aan hem, reeds op zoo jeugdigen leeftijd, een gelijk zondig bestaan af, als zijn vader en zijn grootvaders voor God verwerpelijk had gemaakt.

Het is niet een enkele in 't oog springende zonde waarop gewezen wordt; het is niet een raam gruwelstuk, waarvoor hij persoonlijk naar antwoordelijk wordt gesteld; maar 't is oorbij, er zoals 't op den Sinai was ingezet, 'kracht', dat niet in de enkele personen, maar reeds

in het geslacht als zoodanig. Uit het jongere geslacht kwam opnieuw een zondig geslacht op. En zulks niet alleen in den algemeenen zin, waarin we allen als zondaars geboren worden, en alleen door genade gered kunnen worden. Neen, het gold hier een zondig bestaan, dat aan dit geslacht eigen was, dat in dit geslacht van vader op kind en van grootvader op kleinkind overleefde. En het is in dien neerwerpenden zin dat er van Jojachin te lezen staat: »Ook hij deed wat kwaad was in de oogen des Heeren, maar alles wat zijn vader gedaan had.»

De gemeene voorstelling, die buiten de Schrift omgaat, is heel anders. Dan stelt men het zich gemeenlijk voor, alsof ieder kind in kinderlijke onschuld geboren wordt, wel met een kiem van zonde in zich, maar zoo dan toch, dat in ieder persoonlijk de ontwikkeling van zijn zonde opkomt.

Samenhang tusschen eigen zonde en de zonde zijner kinderen, wordt in den regel noch gevoeld noch beleiden. Iets wat zich vooral daaruit verklaart, dat de overvoeling der zonde volstrekt niet altijd rechtstreeks van den vader op 't kind gaat, maar vrij dikwijls van grootvader op 't kleinkind plaats grijpt, en ook wel in het voormoederlijke geslacht zich voortplant.

Hoofdraak is en blijft daarom, dat tweeërlei steeds onze opmerkzaamheid trekt. In de eerste plaats, dat de erfzonde van 't paradijs, van den val af, regelrecht door alle geslachten heen tot ons is overgekomen. Maar dan ook in de tweede plaats, dat de zonde volstrekt niet in allen gelijksoortig is, maar in de ééne familie allicht een geheel ander karakter aannam, dan bij een ander geslacht, en nu dan ook in dit speciaal, in dit persoonlijk karakter van het ééne geslacht op het andere geslacht overgaat.

Wat overgaan en doorgaan van eenzelfde soort zonde van geslacht op geslacht is niet altoos dierend. De Schrift bindt het ten deele zelf aan vier op elkaar opvolgende geslachten; en is eenmaal de loop der vier op elkaar volgende geslachten voleind, dan is 't of de vrije ontwikkeling aan het geslacht hergeven wordt.

Sterk spreekt zelfs in de tegenstelling tusschen de voortplanting der genade en de doorwerking van de doodelijke zonde. Bij den doorgang der zonde bepaalt zich dit speciale karakter tot het derde en vierde lid dergen die God haten, terwijl 't omgekeerd van de genadetoewijzing heet, dat 't duizenden zijn die God liefhebben en zijn geboden onderhouden. Doch hoe dit ook uiteenloopt en verschilt, op het verband en op den samenhang wordt toch beiderzijds nadruk gelegd. Er is samenhang ten derde in de vier geslachten die God haten, en anderzijds is er samenhang ten leven tusschen de duizenden die God liefhebben en zijn geboden onderhouden.

Maar hoe ge dit ook nemen wilt, in dien samenhang schuilt de werking van een mysterie. Een kind wordt niet, los van zijn vader, uit zijn vader geboren, maar staat met zijn ouders ook zoowel in fysieke als in geestelijke samenhang. 't Kind lijkt op zijn vader of moeder in zijn uiterlijk. Het kind is niet een nieuw geschapen wezen, dat een geheel vreemde verschijning doet optreden. Integendeel. Wie uit Christenouders geboren is, vertoont een Christentype, wie uit een negerstam geboren is, laat opnieuw het negergeslacht uitkomen. En deze gelijkelijk en gelijkvormigheid gaat zoover door, dat ge in geslachtsportretten die drie, vier eeuwen oud zijn, nog altoos het geslachts-type herkent.

Dit nu verradt den samenhang en vraakt elke voorstelling, alsof elk nieuwgeboren kind iets geheel eigens en louter persoonlijks zou zijn. Neen, er is overerving. Natuurlijk slechts ten deele. Er volgt in 't minst niet uit, dat de zoon van Bilderdijk een dichter van den eersten rang gelijk zijn vader moest zijn. Voor alle persoonlijk verschil, vooral voor 't verschil in 't geniale, zij daarom ruimte gelaten. Maar hoeveel men hieraan ook toegeeft, toch gaat de regel van het tweede gebod door, dat de zonde en het geloof zich beide in den samenhang der geslachten voortplanten. Althans voor wat de zonde aangaat, tot in het vierde geslacht. Dat ook hierop uitzonderingen voorkomen, dat genade ook hier de zondewet kan doorbreken, is hiernee niet ontkend, maar desniettemin moet 't oog steeds geopend blijven voor, wat de baage gevolgen kunnen zijn, die uit het geslachtsverband rechtstreeks voortvloeien. En zulks volstrekt niet alleen, omdat de Wet van Sinai 't ons zoo aanpakkelijk als voor oogen zien. De zonde die eenmaal in een geslacht insloep en postvaste, blijft gemeenlijk in zulk een geslacht hangen, en telkens weer ontwaart ge het, hoe de geslachten onderling samenhangen, niet enkel in type en gestalte, maar, helaas, ook in de zondige neigingen, die tot in drie en vier geslachten de nakomelingen beheerschen.

Hoever dit kan gaan, toont Jojachin. Hij was niet meer dan achtien jaren oud, en toch staat er van hem zoo noodlottig geschreven, dat hij niet enkel deed wat ook zijn vaderen gedaan hadden, maar veel specialer nog, dat hij in alles deed, wat zijn vader gedaan had. En ook dit is 't wat ge nog dagelijks om u heen en als voor uwe oogen ziet, zoo ge 't maar niet ook in uw eigen kinderen en in uw eigen persoon ontwaart.

Dit ligt dan veelal aan de levensomstandigheden. Heeft zich eenmaal een zonde, en zulks in een bepaald vorm, in een gezin, in een geslacht vastgezet, dan tekent zich allicht die bepaalde vorm van zonde in heel 't leven der familie af. Elke familiezone verkrijgt van lieverlede een bepaalde gedaante. Ze sluip in alle levensomstandigheden in. Ze beheerscht het zedelijk oordeel dat men velt. Men ziet dat voor oogen en verontschuldigt wat in deze families als zedelijk kwaad kwelt en griet. Een keer komt daarin dan eerst, als 't God-belief in zulk een familie eenmaal lid tot slaafteit van de familiezone te maken, iets wat dan afschrikt, met de familiezone doet breken, en levensvernieuwing aanbrengt.

Maar dan is dit ook een gansch teedere genade die aan Gods erbarmen is te danken. Op zich zelf teelt anders 't kwaad voort en voort. En wordt steeds jammerlijker over heel het geslacht ten verdere.

Dr A. K.

Amsterdam, 26 April 1918.

De Apostel Paulus vermaant ons in zijn dan-dbrief aan Timotheus, den Dienaar des vrees, te Efeze, dat vóór alle dingen te Poortgavorden smeekingen, gebeden, voor-meer, H. W., dankzeggingen voor alle men-

schon, maar inzonderheid voor koningen en allen, die in hoopheid zijn, opdat wij een gerust en stil leven leiden mogen in alle godzaligheid en eerbaarheid (1 Tim. 2: 1-2).

De Christelijke Kerk heeft dan ook, trouw aan dit Apostolische vermaan, steeds in haar gebed de voorbede voor de Overheid opgenomen.

Ze deed dat zelfs toen deze Overheid vijandig tegenover de Christelijke Kerk stond en de Christenen te vuur en te zwaard vervolgde. Reeds in het oudste liturgische gebed, dat ons bewaard is in den brief van Clemens aan Corinthe, het gebed, dat in de Kerk te Rome gebeden werd, komt deze voorbede voor de Overheid voor. Wanneer de heidenen aan de Christenen verweten, dat zij staatsgevaarlijke misdadigers waren, omdat zij verachters waren van den Keizer en schenners van diens Majesteit, dan antwoordden de Christelijke Apologeten door te wijzen op het gebed, dat op elken rustdag door de gemeente voor den Keizer werd opgezonden. En het is wel een der roerendste getuigenissen uit de oude Christelijke Kerk, als we zien hoe deze vervolgde Christenen, naar het bevel van den Apostel, de Overheid in het ambt door God haar toebetrouwd eeren bleven. Al mocht de Keizer bij stroomen het onnoozel Christenbloed vergieten, van de lippen der Christenen klonk geen vloek, maar alleen een gebed voor den Keizer. En hetzelfde wat in de eerste Christelijke Kerk gezien werd, herhaalde zich, toen in de dagen der Reformatie de Overheid zich weer tegen de belijders van het Evangelie keerde en in het bloed der martelaren de stem van Gods Woord te verstikken zocht. Niet één martelaarskerk van die dagen heeft daarom het gebed voor de Overheid nagelaten. Zie het maar in onze liturgie die in den tijd van kruis en vervolging ontstaan is. Zelfs jaren lang bleef men nog bidden voor Philips den Koning van Spanje, den wettigen opperheer dezer landen. Eerst toen Philips afgezworen was, verdween de voorbede voor hem uit het gebed der gemeente, maar om toen plaats te maken voor het gebed voor de Hoogmogende Heeren Staten Generaal van de vereenigde vrije Nederlanden, voor Zijne Excellentie den Prins van Oranje en de Edelmogende Heeren Staten van het gewest waarin men woonde. En niet alleen in het officiële gebed der gemeente op den rustdag werd deze voorbede voor de Overheid opgezonden, maar het vroom geslacht onze Vaders deed dit elken morgen, zooals blijkt uit den Morgenzang achter onze Psalmen, waar gebeden wordt:

»Sterk onz' Overheid

In 't werk, door U haar opgeleid.»

Is er geen reden om aan dit Apostolisch vermaan om voor onze Overheid te bidden — een vermaan, waaraan de Christelijke Kerk steeds zoo trouw heeft voldaan — inzonderheid in onze dagen te herinneren? De taak onze Overheid is zoo zwaar, dat meer dan Atlas'kracht' noodig is om dien last te torsen, en we kunnen het volkomen begrijpen, dat de Regeering nog pas in het parlement verklaarde, dat zij geen dag langer op haar post zou blijven dan in het belang van het land noodig was. Ze is geroepen het schip van Staat veilig door de Scylla en Charibdis heen te voeren, noch aan de ene noch aan de andere zijde den oorlogveerenden Mogendheden aanstoot te geven, of te komen voor de rechten van ons volk, en toch te waken, dat we niet in de warreldkolken van den wereldoorlog worden meegesleurd. En de vaargeul wordt al nauwer en het gevaar voor botsing al grooter, naarmate de eindworsteling nadert en de vijanden in hun hartstocht om elkander te vernietigen, niets ontzien, allerminst de rechten van een klein volk als het onze.

Ze moet een leger op de been houden, grooter dan Nederland ooit bezat, en dat leger weerbaar maken, terwijl onze eigen oorlogs-industrie zoo arm is en onze bodem geen grondstoffen biedt voor oorlogsmateriaal. Ze moet voor de voedselvoorziening van heel ons volk zorg dragen, kettingshandel en woelwerk tegen gaan, den landbouwer dwingen de productiviteit van zijn land te verhogen, onze zwaar getroffen handel en door 't gebrek aan kolen zoo belemmerde industrie steunen en de helpende hand bieden aan degenen, die door de ontvoering van ons economisch leven niet in staat zijn voor zich zelf en hun gezin te zorgen. Ze moet de geldmiddelen vinden om een steeds grooter wordend deficit in de Staatskas te dekken en in de oorlogskosten te voorzien, die alleen reeds anderhalf miljard bedragen. En ze heeft daarbij te doen met een volk, dat, zooals een veelbereid schrijver, die wel de gelegenheid had de eigenaardige karaktertrekken der verschillende volkeren waar te nemen, terecht opmerkt, bij al zijn uitnemende hoedanigheden de ondeugd bezit van altijd en over alles te »mopperen». Het woord zelf is zoo typisch Hollandsch, dat het in een andere taal zelfs moeilijk weer te geven is. Ge hoort dan ook schier niemand in onze dagen, of ze hebben op de Regeering dit of dat aan te merken. Van medelijden met de schier vermoedende taak, die deze mannen te vervullen hebben, is geen sprake. Maar des te meer hoort men critiek, en niet zelden een critiek die in vitsucht ontaardt.

Het woord zelf is zoo typisch Hollandsch, dat het in een andere taal zelfs moeilijk weer te geven is. Ge hoort dan ook schier niemand in onze dagen, of ze hebben op de Regeering dit of dat aan te merken. Van medelijden met de schier vermoedende taak, die deze mannen te vervullen hebben, is geen sprake. Maar des te meer hoort men critiek, en niet zelden een critiek die in vitsucht ontaardt.

Nu willen we allerminst beweren, dat de maatregelen door onze Regeering genomen, met name om in den voedselnoed te voorzien, boven alle critiek verheven zijn. Al geldt ook hier het echt-Hollandsche spreekwoord, dat de beste stuurder aan wal staan, toch zou een krachtiger en spoediger ingrijpen van de Regeering om in den noed te voorzien, ook ons liever zijn geweest. In Holland is het nu eenmaal zoo, dat men gewoonlijk den put dempt, als 't kalf verdronken is. En vooral blijven we het diep betreuen, dat onze Regeering zelfs in deze

bangste tijden van ons volksbestaan nooit ons volk heeft opgeroepen. om in dezen noed uitkomst te zoeken bij Hem, die vaak zoo wonderlijk aan Nederland op het gebed uitkomst heeft geschonken.

Maar laat ons Christenvolk in Nederland daarom niet nalaten, ook al vraagt de Overheid dit niet, haar in het gebed voor God te gedenken. Zoals Aaron en Hur, toen Israël den slag tegen de Amalekieten streed, de armen van Mozes ondersteunden hebben, zoo steunde ook ons Christenvolk onze Overheid door het gebed in haar zware en moeilijke taak.

Een innerlijken strijd behoeft ons dat niet te kosten, omdat we niet te doen hebben zooals de eerste Christenen en zooals onze vrome vaders, met een tyrannische Overheid, die Christus' Kerk vervolgde, maar Gods genade ons een Vorstin schonk, voor wier bezit Nederland niet dankbaar genoeg wezen kan, omdat zij door haar innige godsvrucht, haar openlijk belijden van Christus naam, haar liefde voor ons volk en haar deelen in al zijn lijden, toont dat zij waarlijk een telg is uit dat Oranjehuis, dat door vroomheid uitblonk en alles voor ons volk heeft veil gehad. En al mogen we het betreuen, dat in dit achtelijke tijds-gewricht niet aan haar zijde Raadsliden staan, die weerkijk geven op den heerlijken geloofstoon van ons volkslied:

Mijn schild en mijn betrouwen,
Zijt Gij, o God, mijn Heer,
Op U zoo wil ik bouwen,
Verlaat mij nimmermeer, —

Toch moge ook voor hen ons gebed niet ophouden, vooral niet, nu ons volk zoo donkere en bange tijden te wachten staan, waarin van hun beleid zooveel zal afhangen voor het bestaan en de toekomst van ons volk.

Want we belijden het immers, dat alle goede gave moet afvallen van den Vader der lichten, ook de wijsheid, die onze Regeering noodig heeft om ons volk te leiden.

Non bis in idem.

In sommige onzer kerken schijnt men de gewoonte te volgen, dat men den geneten, die op volwassen leeftijd gedoopt worden, niet alleen de belijdenisvragen voorlegt, die in het Formulier van den doop der volwassenen staan, maar hen, hetzij daarna of daarvoor, nog eens openlijk belijdenis des geloofs in de gemeente laat afleggen, door de vragen hun voor te stellen, die vóór ons Avondmaalsformulier staan.

Dit nu is stellig niet juist. Wie op volwassen leeftijd gedoopt wordt, wordt gedoopt op belijdenis des geloofs. De vragen, door onze Kerk voorgeschreven in het Formulier van den doop der volwassenen, hebben dan ook geen andere bedoeling, dan dat deze candidaat voor den doop openlijk, voor de gemeente belijdenis zijns geloofs zal afleggen. In den grond zijn deze vragen dan ook geen andere dan de vragen, die bij de gewone belijdenis des geloofs werden gedaan, alleen zijn zij iets meer uitgewerkt, doordat in de drie eerste vragen nader op de hoofdzaken der Christelijke religie wordt ingegaan. Maar de vierde en vijfde vraag vatten hier saam, wat bij de gewone belijdenis des geloofs gevraagd wordt. Die gewone vragen toch luiden: of men bij de voorzeide leer zal blijven, de wereld zal verlaten en een nieuw Christelijk leven zal leiden en aan de Christelijke straf zich gewillig zal onderwerpen. En zoo wordt nu ook bij den doop der volwassenen gevraagd: ten vierde, of gij verder alle artikelen der Christelijke religie, gelijk die hier in de Christelijke Kerk uit den Woorde Gods geleerd worden, toestemt; van voornemens zijt in dezelfde leer te volharden; tevens verzaakt alle ketten en dwalingen met deze leer strijdende, en belooft, dat gij in de gemeenschap der Christelijke Kerk, niet alleen in het gehoor des Goddelijken Woords, maar ook in het gebruik des Heiligen Avondmaals zult volharden. En ten vijfde, of gij u van harte voorgenomen hebt, altijd Christelijk te wandelen, de wereld en hare kwade begeerlijkheden te verlaten, gelijk het lidmaten van Christus en van zijne gemeente betaamt, en of gij u aan alle Christelijke vermaningen gaarne wilt onderwerpen?

Nu gaat het natuurlijk niet aan, een dergelijke plechtige verklaring zonder eenige noodzaak tweemaal achter elkaar te laten herhalen. Wat Christus gezegd heeft: uw ja zij ja, geldt ook hier. Wie op deze belijdenisvragen bij den doop geantwoord heeft, heeft daarmee zijn geloof beleden. En wanneer de Kerk nu, hetzij vóór, hetzij na den doop hem (of haar) wederom dezelfde vragen ginge voorleggen, dan zou dit den schijn geven, alsof men aan de waarheid en oprechtheid van het gegeven antwoord zou twijfelen.

En nog bedenkelijker is het, wanneer men, na iemand eerst op deze belijdenis des geloofs het Sacrament van den Doop te hebben bediend, hem daarna nog eens belijdenis des geloofs ging afnemen om hem den toegang tot het Avondmaal te ontsluiten. Want daardoor zou, wat juist ons formulier van den doop der volwassenen wil voorkomen, een scheiding tusschen beide Sacramenten gemaakt worden. Bij onze jonge kinderen, die op grond van de belofte in het Genadeverbond aan ons en ons zaad gedaan, gedoopt worden, staat de zaak anders. Zij worden gedoopt niet op hun belijdenis des geloofs, maar op grond daarvan, dat zij kinderen zijn van geloovige ouders, en daarom wordt in het Doopsformulier van de kinderen, die geloofsbelijdenis van de ouders gevraagd. De doop geeft aan deze kinderen nog niet het recht, tot het Avondmaal te gaan, maar om tot den Disch des Heeren

toegelaten te worden, moeten zij eerst persoonlijk belijdenis van hun geloof afleggen. Daarmede wordt hun eerst de toegang tot het Avondmaal ontsloten. Maar wie op volwassen leeftijd gedoopt wordt, wordt gedoopt op belijdenis des geloofs, en daarom volgt uit het gedoopt zijn van zelf, dat men dan den toegang tot het Avondmaal heeft. In Art. 39 onzer Kerkenorde wordt dit uitdrukkelijk uitgesproken: De bejaarden worden door den doop de Christelijke gemeente ingelijfd en voor lidmaten der gemeente aangemerkt en zijn daarom schuldig het Avondmaal des Heeren ook te gebruiken, hetwelk zij bij den doop beloven zullen. Schuift men nu toch tusschen den doop en het Avondmaal een nieuwe belijdenis des geloofs in, dan ontstaat de schijn, alsof men als volwassen gedoopte nog niet tot het Avondmaal gerechtigd zou wezen, en daarvoor een nieuwe acte en verbintenis noodig zou zijn. En dat zou zeer stellig tegen de bedoeling van onze Kerkenorde ingaan.

Krankenbezoek.

Dat het tot de ambtsplechten van de Dienaren des Woords en de ouderlingen behoort, de kranken te bezoeken, om hen te troosten en te sterken, zal wel niemand betwijfelen, ook al wordt dit niet uitdrukkelijk in de Kerkenorde of het Formulier van de bevestiging der ambtsdragers voorgeschreven.

De vraag komt hierbij echter op, of de ambtsdragers hiertoe ook verplicht zijn, wanneer een kranke om zoodanig bezoek niet vraagt?

Nu is het zeker de plicht van iemand, die kranke is en bezoek van een der predikanten of ouderlingen begeert, hiertoe te vragen. Vooreerst kan, vooral in een groote gemeente, de predikant of de ouderling niet weten, wie kranke is. En ook het gewone zeggen, dat een predikant dit wel merken moet, wanneer iemand een tijdlang de godsdienstoefening verzuimt, gaat niet op, omdat het verzuim van kerkbezoek lang niet altoos aan krankheid alleen te wijten is, terwijl bovendien bij een talrijk gehoor het lang niet gemakkelijk is na te gaan, welke gemeentelieden al dan niet in de kerk aanwezig zijn. En ten tweede zegt ook de Apostel Jacobus uitdrukkelijk: Is iemand kranke onder u? Dat hij tot zich roep de ouderlingen der gemeente (Jac. 5: 14). En al geldt dit hier bepaaldelijk het verzoek om een gebed tot genezing der krankheid, toch ligt hier wel degelijk in opgesloten, dat een kranke, die vertroosting en voorbede behoeft, niet zal afwachten of de ouderlingen komen, maar hen zal laten roepen. In de Wezelsche Artikelen Hoofdstuk V, Art. 7, staat dan ook: Al wie door krankheid bedlegerig zal zijn, zal door de Diakenen of Ouderlingen aan den Dienaar des Woords zijn ziekte melden, opdat zoo noodig deze of zelf kome of dezen last overdrage aan de Ouderlingen en Diakenen, wanneer hem dit minder gelegen komt wegens andere bezigheden, die het gemeene belang raken en van grooter gewicht zijn.

Maar al is het dan de plicht van den kranke om van zijne krankheid aan de ambtsdragers kennis te geven en om hun bezoek te vragen, toch volgt daaruit niet, dat de ambtsdragers, gesteld dat een kranke dit verzuimt, niet hun plicht tot krankenbezoek zouden te vervullen hebben, wanneer van die krankheid langs anderen weg hun melding wordt gemaakt. Vooral in kleinere gemeenten weet ieder wel, wanneer de een of ander ernstig kranke is geworden en komt dit vanzelf ook den predikant en de ouderlingen wel ter oore. En het zou niet naar den geest van Christus wezen, wanneer de ambtsdrager dan opzettelijk weg bleef, omdat geen uitdrukkelijk verzoek van of namens den kranke tot hem kwam. Wie het ware herdershart heeft, zoekt zelfs het afgedoolde schaap op, dat moedwillig de kudde verliet, en hoe veel te meer zal hij dit doen, waar van moedwil geen sprake is, maar alleen van een verzuim?

Hongarije.

Wie het jongste geschrift van Mej. H. S. S. Kuyper, die aan 't hoofd stond van den huishoudelijken dienst der Nederlandse ambulance te Boeda-Pesth en, als vrucht van haar reis in dienst der barmhertigheid, ons een zeer interessante studie geeft over Hongarije, leest, zal wel met verrassing gezien hebben, hoe sterk het Calvinisme in Hongarije nog voortleeft en welk een machtige beteekenis het voor dit volk heeft gehad.

Als we aan den invloed van het Calvinisme denken, staan als vanzelf Zwitserland, Nederland, Frankrijk, Schotland en Amerika ons voor den geest, maar dat het Calvinisme ook zoo diep in Hongarije wortel heeft geschoten, voor een goed deel de volkshistorie heeft beheerscht, de ruggegraat is geweest van het telkens weer opkomend verzet tegen vreemde heerschappij en nog trots alle verdrukking en vervolging door het Roomsche Oostenrijk heeft stand gehouden, zal wel voor de meesten een verrassing wezen. Al mag een enkele weten dat onze admiraal Michiel de Ruyter de Hongaarsche predikanten die als slaven op de galieën werkten, verlost heeft — Jan Luyken's prachtige platen in zijn Martelaarstafereelen bewaarden daaraan de heugenis — en al was het ook niet onbekend, dat te Utrecht geregeld Hongaarsche studenten kwamen studeren, toch ligt Hongarije zoo ver af en maakt de vreemde en moeilijk te leeren taal, dat er zoo weinig band tusschen Nederland en Hongarije bestaat, dat dit voor een goed deel Calvi-

nistisch volk voor ons Nederlanders min of meer een terra incognita was. En het is niet de minste verdienste van dit reisverhaal van Mej. H. S. S. Kuyper, dat we nu plotseling zulk een geheel anderen kijk op Hongarije hebben gekregen, zijn gaan meevleuen met dit »Calvinistische» volk en de band van geloofsgemeenschap daardoor is versterkt.

De Calvinisten in Hongarije, die met groote belangstelling den nieuwen opbloei van het Calvinisme in Holland hebben gadeslagen en met dankbare waardeering van de werken onzer theologen kennis nemen, begeeren dan ook niets liever dan den band met Holland te versterken. Ze lijden onder hun zoo geïsoleerde positie, die maakt, dat hun arbeid en strijd naar buiten zoo weinig bekend zijn. En ze willen niets liever, dan dat ook onze Hollandsche Calvinisten met hen zullen meeleven en zich verblijden zullen daarin, dat ook in Hongarije de periode van verslapping en inzinking plaats maakt voor een krachtig opleven van het Calvinisme.

Een van de vooraanstaande leiders van het Calvinisme in Hongarije verzocht ons daarom, in ons blad nu en dan een mededeeling te mogen doen over het Calvinisme in Hongarije. Gaarne willen we aan dat verzoek voldoen, te meer omdat Dr. J. Sebestyen, die ons dit schrijven zond, wel een der meest bezielde en besliste tolken van dit Calvinisme is. Daarom plaatsen we hier hetgeen bij ons schreef over de derde winter-conferentie van den Calvinbond in Hongarije:

Van 29 Januari tot en met 1 Februari 1918 hield de Hongaarsche Calvin-Bond zijn derde winter-conferentie in Budapest, onder groote belangstelling van tal van predikanten en andere Geref. geloovigen, die van alle streken van het land tezamen zijn gekomen, om te bewijzen, dat winter noch oorlog, dure reistarieën noch andere zorgen en moeilijkheden een geloovige daartoe kunnen dwingen om 't werk voor het Goddijck op te geven, of daarin te vertragen. Er waren er, die 800—1000 kilometer per snel-trein hebben gered, om deze bijeenkomsten bij te wonen.

Deze winterconferenties zijn sinds 1915 jaarlijks in Januari gehouden en altijd druk bezocht. De heeren Prof. Dr. Y. Kováts en Privaatdocent Dr. Sebestyen waren degenen, die deze conferentie van den beginne af georganiseerd en jaarlijks saam geroepen hebben.

Het programma van deze pas afgelopen conferentie was ook zeer interessant en veelzijdig. Iedere dag werd de samenkomst geopend met een meditatie en gebed, uitgesproken door een van de predikanten. Daarna volgden lezingen of vrije colleges over de hoofdgedachten van het Calvinisme. Zoo hield Dr. P. Frusinszky, prof. der kerkgeschiedenis aan de Geref. Theol. Akademie te Budapest, twee lezingen; de ene over: »Het Calvinisme als de voltooiing van de Reformatie» en de andere over: »De brieven van Calvin». Dr. Enger Sebestyen, privaatdoent i. d. Geref. dogmatiek te Budapest, heeft ook twee lezingen gehouden over: De praedestinatie en hare problemen. Prof. Dr. S. Maklái uit Savospatlak las over: De gebreken en de vorderingen van onze Geref. opvoeding in Hongarije. Prof. B. Nagg uit Savospatlak sprak over het Hongaarsche Calvinisme en de Hongaarsche Politiek. Prof. I. Bilkei-Pap, redacteur van het Kerkel. Weekblad van den Calvin-Bond, hield een lezing over de hervorming van onze kerkelijke constitutie.

Twee voordrachten handelen over de sociale beteekenis van het Christendom. De eerste spreker Prof. Kováts, prof. in de filosofie aan onze Theol. Akademie te Budapest, sprak over de sociale krachten van het Christendom in het verleden. Terwijl Johan Victorij, de roeping van 't Christendom voor de toekomst heeft gekenschetst. Voorts hield Dr. Gy. Forgacs een lezing ter inleiding van de organisatie van de Geref. Persvereeniging, welke vereeniging op deze conferentie geproclameerd en gesticht is geworden door vrienden van 't Calvinisme in Hongarije. In verband met deze Geref. Persvereeniging is op 30 Januari ook een Geref. drukkerij opgericht geworden, door een gezelschap genaamd »Bethlen Gábor», wat de naam is van den beroemden calvinistischen grooten vorst van Zevenburgen in de XVIIe eeuw.

De samenkomst op 1 Februari is uitsluitend voor de predikanten bestemd geweest. Op dezen dag hebben zij besproken de reformatie van de verkiesing (beroeping) van de predikanten (ingeleid door Dr. S. Siksz) en de catechisatie van de convertiten, ingeleid door Dr. Gy. Muraközy, terwijl de voordracht over de Brieven van Calvin en de slotmeditatie van Dr. A. Szabo een bezielend slotakkoord vormde, voordat men van elkander afscheid nam.

Op deze zelfde dagen viel ook de jaarlijksche vergadering van den Calvin-Bond, en in samenwerking met de voornoemde conferentie heeft de bekende redacteur en redenaar Dr. L. Ravasz, professor aan de Geref. Theol. Akademie te Kolozsvár (Zevenburgen) drie avonden achter elkander drie magtige evangelisatie-voordrachten gehouden voor toevoorders in de oude parlementszaal over »de mensch van gisteren» (I) de mensch van heden (II) en de mensch van morgen (III). Nog nooit is het publiek in zoo groote mate toegestroomd om een gereformeerd spreker te hooren als op deze avonden. Prof. Ravasz is dan ook de vice-president van den Calvin-Bond geworden. In deze korte schets meende ik een gebrekkelijk beeld te mogen geven van ons gereformeerd kerkelijk leven en arbeid in Hongarije. De oorlog heeft veel kwaad gedaan, maar ook tot nieuwe krachtontwikkeling geleid.

Hongarije loopt nu bijzonder groot gevaar om geheel en al in de handen van radicalen en vrijdenkers te komen. Het heele

publiek
lijkste
droeven
schappij
garije
nemen,
handelo
kracht
Heere
euwou
ons ook

J. J. J.
Groning
KATJEN
1918.

Deze b
aan een
Op Du
kring va
NINGEN
predikant
Wij he
STANDAAR
Da. K
slachte",
zijn Groo
kanten v
behoorde
welke da
Gereform
en geliefd
Des te
Hervorm
was.

Vast su
dachte on
Dr. KNA
en ongere
van reform
hebben en
matie doe
romeinisch
nan dolle
Aan de
jubilaris
Toch is
NEDERD.
alleen refo
geindheid
veltsins v
arbeid in
voortlicht
kerkenoot
kerkinnicht

Verstaan,
Knap op d
vulling in
zijn kerkje
zijn pogen
zij het da
niet tot he
matorische
pogen bre
het mijde
de niet-H
NINGEN ier
weelagen o
zoo klaarbi
en er de l
brengende,
Bij de le
VATEN, wa
16 April i
is, gelijk i
herinnering
mij eenigz
»kerkeform
over vrijle
mij op: a
kasje met
den bundel
jare voor d
ber, de ste
Dan, ik
het zou ik
in den bui
het jubileu
dag geboed
ment bij de
Waar des
voering bet
eer aandoel
is, mag ik e
over den tij
De Bijb
ontnomen
wij hebben
de uitneme
en niet uit
Hetzij nu
licht dat Go
waarvan ver
van het eva
aarden vate
allereerst v
ren, die, als
of »lesmen»
zoo krijgt
tegenstelling
bewaring on
heel niet-he
van het veeg
dus ook da
een aarden

Loopt zelf
diker, met
pen doorn
deemswelke
GRONINGEN
ik kan en
Dr. KNAF,
niet te verge
vat», maar
vaten», uit d
4: 7 weg is
niet maar hi
Een metay
een zoo goed
Dit nu be
preken zelf.

De stijl d
Dr. KNAF s
lets wat, vo
ouzer dagen,
is. Van hield
wier, mits be
nlij, om mee
geschikt lijkt,
deze prediker
kunst ook we
preken word